

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/357835538>

ULUSLARARASI KAMU POLİTİKALARI VE YÖNETİŞİM

Chapter · December 2021

CITATIONS
0

READS
292

2 authors:

Mustafa Kocaoğlu
Necmettin Erbakan University

33 PUBLICATIONS 99 CITATIONS

SEE PROFILE

Sinem Şahnagil
Ballıkesir University

46 PUBLICATIONS 92 CITATIONS

SEE PROFILE

ULUSLARARASI KAMU POLİTİKALARI

-Kavram, Teori, Aktörler, Uygulamalar-
Bilimsel Kitap

Editörler

Prof. Dr. Önder Kutlu

Doç. Dr. Yusuf Sayın

Doç. Dr. Sefa Usta

ULUSLARARASI KAMU POLİTİKALARI
-Kavram, Teori, Aktörler, Uygulamalar-
Bilimsel Kitap

Editörler: Prof. Dr. Önder Kutlu, Doç. Dr. Yusuf Sayın, Doç. Dr. Sefa Usta

Yayın No: 3924

İktisat / Ekonomi No: 262

ISBN: 978-625-417-440-7

E-ISBN: 978-625-417-439-1

Basım Sayısı: 1. Basım, Aralık 2021

© Copyright 2021, NOBEL AKADEMİK YAYINCILIK EĞİTİM DANIŞMANLIK TİC. LTD. ŞTİ. SERTİFİKA NO.: 40340

Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

Genel Yayın Yönetmeni: Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-

Genel Yayın Koordinatörü: Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Sayfa Tasarım: Leyla Kurt -leyla@nobelyayin.com-

Redaksiyon: Dilek Gezgin -dilek@nobelyayin.com-

Kapak Tasarım: Sezai Özden -sezai@nobelyayin.com-

Görsel Tasarım Uzmanı: Mehtap Yürümez -mehtap@nobelyayin.com-

Baskı Sorumlusu: Yavuz Şahin -yavuz@nobelyayin.com-

Baskı ve Cilt: Sarıyıldız Ofset Amb. Kağ. Paz. San. ve Tic. Ltd Sertifika No.: 23593

İvedik Ağaç İşleri San. Sit. 1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

Kutlu, Önder., Sayın, Yusuf., Usta, Sefa.

Uluslararası Kamu Politikaları-Kavram, Teori, Aktörler, Uygulamalar-
Bilimsel Kitap / Editörler: Önder Kutlu, Yusuf Sayın, Sefa Usta

1. Basım. XXII + 532 s. 16.5x24 cm. Kaynakça var, dizin yok.

ISBN: 978-625-417-440-7

E-ISBN: 978-625-417-439-1

1. Kamu Politikası 2. Uluslararası İlişkiler 3. Kamu Yönetimi

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı Mh. 2465 Sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat, Şaşmaz/ANKARA

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65 - **Sipariş:** siparis@nobelyayin.com-

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kida Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

3. BÖLÜM

ULUSLARARASI KAMU POLİTİKALARI VE YÖNETİŞİM

.....● Mustafa Kocaoğlu - Sinem Şahnagil

Giriş

Dünya’da ekonomik, kültürel ve toplumsal açıdan bir bütünleşmeyi ifade eden küreselleşme, bir yandan sınırların belirsizleşmesi olgusunu beraberinde getirirken, diğer yandan farklı coğrafyalarda varlığını sürdüren devletler ve toplumlar arasındaki etkileşim ve iletişim seviyesini artırmış, karşılıklı bağımlılık olgusunu daha görünür kılmıştır. Bunun yanı sıra söz konusu süreçte yönetimden yönetişime geçiş yaşanmaya başlamış, bu durum karar vermede etkili aktörlerin iletişim halinde olması gerektiği düşüncesini beraberinde getirmiştir. Sivil toplum örgütleri ve vatandaşlar başta olmak üzere ulus-üstü veya uluslararası birçok kurumun yönetim uygulamaları aracılığıyla politika süreçlerinin parçası haline gelmeleri, kamu politikası kavramının gerek süreçleri gerekse aktörleri ile yeni bir boyut kazanmasını sağlamıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, kavramsal ve kuramsal olarak kamu politikasından bahsedilerek kamu politikası kavramının ne anlama geldiği, politika döngüsünün aşamaları ve kamu politikası sürecinde etkili olan aktörler temel düzeyde ele alınmıştır. İkinci bölümde özellikle küreselleşme ve bilgi iletişim teknolojilerinin etkisiyle yeni bir kavram olarak ortaya çıkan uluslararası kamu politikasının kapsamı ve nasıl bir gelişim geçirdiği açıklanmıştır. Uluslararası kamu politikasının küresel yönetimden önemli derecede etkilendiği kabulünden yola çıkılarak çalışmanın üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümünde ise öncelikle yönetim kavramının kökenleri, hangi amaçla ortaya çıktığı, tanımı, kapsamı ve ilkeleri belirtilmeye çalışılmıştır. Ardından, farklı düzeylerde (yerelden küresele...) yönetişimin ne anlama geldiği ifade edilmeye çalışılmış, kavramın farklı boyutları ve

genel kabul görmüş olan ve uygulamaya da zemin hazırlayan birtakım ilkeleri ele alınmıştır. Son olarak ise uluslararası düzlemde yönetim kavramına yönelik bakışın nasıl olduğu; Dünya Bankası, OECD, AB vb. kurumlar nezdinde kavramın nasıl algılandığı ve bunun uygulamaya nasıl yansıdığı irdelenmiş, uluslararası kamu politikalarının oluşumunda yönetişimin yeri ve önemi üzerinde durulmuştur.

1. Kamu Politikalarında Küreselleşme Etkisi ve Yeni Bir Boyut Olarak Uluslararası Kamu Politikaları

Toplumun bugününe ve geleceğine yön veren kararların nasıl hazırlandığı ve yürütüldüğü sürecini ifade eden bir kavram olarak kamu politikası, toplumsal sorunların çözüme kavuşturulması ve hedeflere ulaşılması noktasında etkin rol üstlenen önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Kamu politikası kavramı için en genel çerçeveyi *Understanding Public Policy* adlı eserinde çizen Dye (1987), kamu politikasını hükümetlerin tercihleri temelinde incelemiş, hükümetlerin yapmayı veya yapmamayı tercih ettiği eylemler olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Levander (2009: 68) kamu politikasını “belirli bir sorunu veya birbiriyle ilişkili bir dizi sorunu ele almak için kamu yetkilileri tarafından seçilen bir eylem veya eylemsizlik tarzı” olarak tanımlarken, Anderson (1994) ise kamu politikasını amaçlı hareketler bütünü olarak ele almış; kişi ve kuruluşların sorun çözme noktasında rehber olarak kabul ettikleri politikalar olduğunu belirtmiştir. Kaypak ve Bimay (2019: 21) ise kamu politikalarını, hükümetlerin toplumsal sürdürülebilirliğin sağlanması amacı güderek ulusal çıkarları ve kamu yararını dikkate alarak yaptıkları tercihler, aldıkları kararlar ve ortaya koydukları hukuki metinler olarak ifade etmişlerdir.

Vatandaşların taleplerini karşılamak ve bir uzlaşma zemini oluşturmakla görevli siyasal iktidarın bu yolda en önemli çıktılarında birisi olan kamu politikası, kaynakların bölüşümü ve kullanılması noktasında ortaya çıkan çatışmaları uzlaştırma, davranışları düzenleme ve hakları koruma gibi amaçlar taşımaktadır (Yıldız & Sobacı, 2013: 17-18). Devlet yönetiminde kamu ile ilgili alınan kararların tamamını kapsayan kamu politikası (Göçoğlu, 2014: 9), kararlara ve amaçlara yönelik uygulamalar olarak ani bir şekilde ortaya çıkan ve sonuçlanan etkinlikler olmaktan ziyade birçok karar ve faaliyetin birbirini izlediği bir süreci oluşturmaktadır (Şahnagil, 2020: 139).

Politika sürecinin aşamalarını kapsamlı şekilde ortaya koyan Lasswell (1956’ dan aktaran Çevik & Demirci, 2008), klasik model olarak ifade edilen yöntemi ile kamu politikası oluşturma sürecini döngüsel bir mekanizma üzerine şekillendirmiştir. “Politika süreci” olarak da kavramsallaştırılan bu döngü, temel

olarak beş aşamadan oluşmaktadır. Söz konusu sürecin ilk aşaması “gündeme gelme veya gündem oluşturma” olarak adlandırılan ve problemin tanımlanarak kamuoyunun dikkatini çekecek seviyede görünür olmasını ifade eden aşamadır. Bir kamu politikasının gündeme gelmesi, toplumsal sorunun kamu politikası bileşenleri nezdinde önemli ve ilgilenilmesi gereken bir konu haline gelmesine bağlıdır (Tamzok, 2007: 19). Dolayısıyla bir konunun kamu politikası sürecini başlatabilmesi için kamusal bir sorun kimliğine kavuşması gerekmektedir.

Kamu politikası sürecinin ikinci aşaması gündeme gelen sorunun çözümü noktasında yöntem geliştirme amacını temel alan “formüle ediliş” aşamasıdır. Ortaya koyulan probleme yönelik çözüm ve buna bağlı olarak politika alternatiflerinin geliştirildiği aşamada, aynı zamanda niçin böyle bir politikaya ihtiyaç duyulduğu sorusuna cevap verilmektedir (Tamzok, 2007: 21-22; Çalı, 2012: 18). Oluşturulacak kamu politikasının bir nevi tasarım planlaması aşaması olan formülasyon süreci, kamusal sorunların aşılabilmesi için uygun ve kabul edilebilir bir eylem planının oluşturulmasını amaçlamaktadır (Anderson, 1994).

Üçüncü aşama formüle edilen problemlerin yazılı hale getirilmesini ve yasalaşmasını sağlayan “kanunlaştırma” aşamasıdır. Diğer aşamalarla karşılaştırıldığında daha teknik özellikler içeren bu aşama, formüle edilen politikaya hukuki norm statüsü kazandırarak meşruluğu konusunda katkı sağlamaktadır (Çiçek, 2019: 22).

Sürecin dördüncü aşaması ise “uygulama” aşaması olarak ortaya çıkmakta ve kanunlaşan politikanın ilgili kurumlarca hayata geçirilmesini ifade etmektedir (Çalı, 2012: 20). Kamu politikasının oluşturulmasında belirlenen amaçların eyleme dönüştürüldüğü aşamada (Kulaç & Çalhan, 2013: 212), politika uygulayıcıları olarak hükümetler ve kamu bürokrasisi etkin olmaktadır.

Benimsenen ve uygulanan kamu politikasının ortaya çıkaracağı etkilerin gözlemlenmeye başlamasıyla, kendisinden beklenen ve istenilen amaçlara ne derece ulaştığının analiz edildiği aşama, “değerlendirme” aşaması olarak politika sürecindeki son adımı oluşturmaktadır (Çalı, 2012: 20). Kamu politikasının sonuçlarına yönelik bilgilerin elde edildiği bu aşamada söz konusu politika analiz edilmekte, sonuçlar ışığında ya politikanın başarıya ulaştığı kanaatine varılmakta veya politika sürecinin başına dönülerek süreç tekrar başlatılmaktadır (Çiçek, 2019: 25). Bu noktada, gerek değerlendirme aşamasının sağlıklı şekilde gerçekleştirilmesi gerekse uygulanan politikaların topluma ve kurumlara yönelik etkilerinin anlaşılır şekilde ortaya koyulabilmesi için kamu politikasının üzerinden belirli bir zaman geçmesi gerektiği hususu önem arz etmektedir.

Bir yönüyle topluma hitap eden kamu politikaları, sahip olduğu sosyal ve politik sistemin yansması olarak katılımı gerektiren kolektif bir eylemi oluştur-

maktadır (Usta, 2013: 81). Dolayısıyla kamu politikası oluşturma ve analiz sürecinin başat unsuru, bu döngüde resmî veya gayri resmî şekilde yer alan aktörlerdir. Resmî aktörler, yasama başta olmak üzere; hükümet, yargı, kamu bürokrasisi ve kurumları gibi anayasal dayanağı olan aktörlerden oluşurken, gayri resmî aktörler, başta halk ve siyasi partiler olmak üzere; medya, sivil toplum kuruluşları, kamuoyu gibi aktörlerden oluşmaktadır (Yıldız & Sobacı, 2013: 17-25). Bunun yanı sıra kamu politikasının küreselleşme ile kazandığı uluslararası boyutu, yeni bir aktör olarak uluslararası kuruluşları da bu sürece dâhil etmiştir.

Yaptırım içeren ve yasal otoriteye dayanan politika kararlarını oluşturmada daha çok resmî aktörler etkiliyken, bu sürece bilgi sağlama, politika önerileri geliştirme, baskı yollarını kullanarak resmî karar organlarının alacağı kararları etkileme gibi katkıları daha çok resmî olmayan aktörler sağlamaktadır (Anderson, 2011). Bunun yanı sıra aktörler, politika sürecinin birden çok aşamasında yer alabilmektedirler. Söz gelimi parlamento bir yandan kamu politikalarının yasal bir çıktıya dönüştürülmesi, diğer bir deyişle kanunlaştırma aşamasında etkin rol oynarken, diğer yandan politikaların hükümet ve bürokrasi tarafından uygulanma aşamasında da denetim yetkisini kullanmaktadır (Şahnağil, 2019: 141).

Kamu politikası oluşturma ve analiz sürecinin birden çok ve çeşitli aktörü bünyesinde barındıran yapısı, günümüz itibariyle ulusal sınırları aşmış, “küresel dünya” kavramı bu süreçlere yeni aktörlerin katılmasını sağlamanın yanı sıra kamu politikası kavramına “uluslararası olma” niteliği kazandırmıştır.

2. Yeni Bir Kavram Olarak “Uluslararası Kamu Politikası”

Küreselleşme, dünyadaki birbirinden bağımsız özelliklere sahip toplumlar, devletler ve ülkeler arasında artan karşılıklı bağımlılık, dünyanın küresel bir köy hâline gelmesi, toplumlar arası olağanüstü bir etkileşim ve entegrasyon süreci olarak lanse edilmekte; hukuksal olarak olmasa da sanal olarak ve fiili anlamda sınırların kalkmasını ifade etmektedir. Aynı zamanda küreselleşme, olayların, olguların, beğenilerin, kişilerin, kurumların ve daha birçok farklı unsurun yeniden yorumlanmasıdır (Parlak, 2011: 273-274). Erdağ ve Peker’e göre (2014: 212) ise küreselleşme, içsel sorunların sınırları aşarak küresel hale gelmesi karşısında söz konusu sorunlara getirilecek çözüm alternatiflerinin kurucu dış ögesi olarak ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla, özellikle bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin de etkisiyle küresel ağların geldiği aşama hem kamu politikası kavramı üzerinde hem de kamu politikası süreçlerinde önemli etkileşimler meydana getirmiştir. Kaypak ve Bimay’a (2019: 21) göre küreselleşmenin kamu politikaları üzerindeki dönüştür-

cü etkisi, özellikle 1970'li yılların sonrasında ortaya çıkmaktadır. Bu yıllardan sonra ortaya çıkan krizlerin çözüm reçetesi olarak uygulanan neo-liberal politikalar, ulusların iç ve dış politikalarına etki ederek kamu politikalarının farklı bir boyut kazanmasını beraberinde getirmiştir. Bardach'a (2012) göre bu tarihlerden itibaren minimal devlet anlayışı yaygınlaşmış, serbestleşme ve özelleştirme politikalarının yanı sıra sivilleşme eğilimleri ağırlık kazanmıştır. Bu gibi durumlar ülkeleri, üretecekleri yeni politikaların üretim sürecinde yer alan kişi ve kurumları ortak hareket etme mecburiyetinde bırakmıştır. Zira bu dönemden itibaren etkili olan kamu yönetimi anlayışı, hiyerarşiden çok kurumlar arasında etkin bir yönetişimin tercih edilerek politika aktörlerinin iş birliği ve dayanışma üzerine şekillenen bir etkileşim içinde olmaları gerektiğinin altını çizmiştir.

Küreselleşme sürecinde dünya genelinde ekonomik refah, siyasal özgürlükler, yerelleşme, yönetim, bilginin hızlı dolaşımı gibi olumlu etkiler meydana gelmekle birlikte, ekonomik adaletsizlikler, kurumsal işleyişlerde tıkanmalar, siyasal istikrarsızlık, merkez ve yerel arasında yetki krizi, terörizm, zorunlu göçler, insan kaçakçılığı gibi olumsuz durumlar da baş göstermiştir. Sonuçları ve çözümleri bütün insanlığı ilgilendiren sorunların ortaya çıkışı, mücadele noktasında başta hükümetler olmak üzere uluslararası kuruluşları ve yerel yönetimleri yönetim olgusu temelinde küresel/uluslararası kamu politikaları oluşturmaya ve uygulamaya yöneltmiştir (Kaypak & Bimay, 2019: 25). Zira bu süreçte yaşanan ulus-devletlerin egemenlik ve yetki alanlarındaki şeffaflaşma, her ulus-devletin kendi sınırları dışında da bazı ortak sorumluluklar üstlenmeleri gerektiği yeni bir tablo ortaya çıkarmıştır. Bu ortak sorumluluk alanı, ülkelerde uygulanan kamu politikalarını da birbirine yaklaştırmış, diğer bir deyişle devletlerin iç ve dış ilişkilerinde hazırladığı ve uyguladığı politikalar benzer hale gelmiştir (Ergun, 2004: 206-207; Bardach, 2012). Söz konusu etkiyle politika aktörlerinin ortaya koymuş oldukları politikalar uluslararası bir nitelik kazanmaya başlamış, çeşitli ülkelerde uygulanan ve başarıya ulaşan kamu politikaları diğer ülkelere transfer edilerek küresel sorunların çözümünde avantaj sağlamak amaçlanmıştır.

"Uluslararası kamu politikası" kavramı, uluslararası problemleri iyileştirmek veya küresel kamu mallarının teslimini güvence altına almak için ortak normlar ve politika gündemleri oluşturma konusunda hem devlet (resmî) temelli hem de uluslararası kuruluşlar ve devlet dışı aktörler arasında kamu-özel dayanışması ve iş birliğini temel alan, birbiriyle örtüşen bir dizi süreci ifade etmektedir (Stone & Ladi, 2015: 840). Çevresel koruma, göç, güvenlik gibi kamu politikası sorunlarının giderek ulus aşırı bir özellik kazanması, bu sorunları etkili şekilde ele almayı ve yeni bilgi ve eylem kombinasyonlarını gerektirmektedir. Dolayısıyla hükümetleri, uluslararası kurumları ve vatandaşları temel alan ağların, yenilikçi yollarla bir arada çalışması zorunluluğu giderek önem kazanmaktadır (Stone, 2008).

Küresel kamu politikası ağları, politika yapıcılarının söz konusu zorluklarla daha kolay başa çıkmalarını sağlamaktadır. Bu ağların sahip olduğu geniş tabanlı üye profili, çeşitli arka planlarda bilgi ve uzmanlık bağlantılarına izin vermekte, belirli politika konularının daha eksiksiz bir resmini sunarak daha önce duyulmamış grupların seslerini duyurmalarına imkân vermektedir. Bunun yanı sıra uluslararası özellikteki kamu politikası ağları, birbirleriyle başka türlü ilgilenemeyecek grupları birbirine bağlayarak, öğrenmeyi ve iş birliğini de teşvik etmektedir (Reinicke, 1999-2000: 46). Bu kapsamda uluslararası kamu politikası küresel yönetim, uluslararası kurumların doğası ve gelişen rolü, uluslararası iş birliği, egemenlik, uluslar ötesi sivil toplum gibi alanlar üzerine yapılan çalışmalardan yüksek oranda etkilenmektedir (Bauman & Miller, 2012: 5).

3. Farklı Yönleriyle Yönetişim Kavramı

Yönetişim, 1980'li yıllarda ortaya çıkmış olan modern anlamdaki kullanımından çok önce de bilinen ve kullanılan bir kavramdır. İngilizce karşılığı olan "governance" sözcüğünün köken itibariyle ilk olarak Yunanca'da ve daha sonra Latince'de "kural koyma, yönlendirme, kılavuzluk etme" anlamlarına geldiği belirtilmektedir. Diğer yandan, 14. yüzyılda da kavramın kullanılır olduğu ve anlam itibariyle "iyi" ve "kötü"ye herhangi bir atıf yapmadığı, "tarafsız" bir anlama sahip olduğu, daha sonraları ise kavramın "iyi veya kötü yönetimi/idare etmeyi/hükmetmeyi" anlatmak için kullanıldığı anlaşılmaktadır (Kjaer, 2004: 1-3).

Yönetişim kavramının dünya çapında yankı uyandıran ve geniş kesimlerce kullanılan bir kavram haline gelmesinde etkili olan birtakım faktörler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda özellikle küreselleşme ve bütünleşme süreçlerinin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayarak özellikle yaklaşık son kırk yıldır hızla artan bir seyir izlemesi, ulusal ve uluslararası düzeyde salt ulusal egemenlik ilkesinin aşınmaya uğramasına ve siyasi yapıların sarsılmasına neden olmaya başlamıştır. Bu noktada devletin içine girmiş olduğu, "refah devletinin mali krizi", "refah devletinin düzenleme krizi", "refah devletinin rasyonelite krizi", "refah devletinin uygulama krizi" ve "refah devletinin karmaşıklık krizi", yeni arayışları beraberinde getirmiştir (Demirci, 2013: 30). Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte ise devletlerin egemenlik krizlerine girdiğine yönelik algılamaların daha da arttığına şahit olunmuştur. Devlet yönetimi ile ilgili olan, "temsil esasına dayanan, meşruiyet oluşmuş bir siyasal gücün varlığı", "bütünleşmiş ve ortak bir amaç oluşturmuş toplumun varlığı", "bütünleşmiş toplumu vergilendirebilme otoritesinin bulunması", ve "sorumlulukların dağıtılabilmesi yetkisinin var olması" gibi koşullar, aşınmaya başlamıştır. Tüm bu gelişmelere ek olarak "dünya ekonomisinde çokuluslu şirketlerin etkisinin artması", "üretim metotlarının değişmesi", "ulusla-

rarası ticaretin genişlemesi" ve "iletişim sistemlerinin ilerlemesi" de iktidarın tek elde toplanan gücüne yönelik eleştirilerin artmasına ve farklı aktörlerin yönetsel süreçlerdeki rolüne yönelik olarak yeni bir anlayış olan "yönetişim" kavramının ortaya çıkarak yaygın bir şekilde kullanılmasına neden olmuştur (Batal, 2010).

Son dönemlerde tüm bu sorunlara karşılık ortaya atılan etkinlik, verimlilik, sorumluluk, katılımcılık, şeffaflık, hesapverebilirlik gibi birtakım kavramlara, ülke kamu yönetimlerinin fazlaca hassasiyet gösterdiği görülmektedir. Böylece, kamunun faydasına yönelik olarak mal ve hizmet üretmek ile sorumlu olan kamu yönetimi mekanizmasının, bu sorumluluğu yerine getirirken bir yandan verimliliği sağlayan, diğer yandan da aldığı kararlar ve uyguladığı politikalar-dan sorumlu hale gelen bir anlayışa sahip olmasının bir gereklilik haline geldiği görülmektedir. Üstelik, temsili demokrasi ve buna bağlı olarak ortaya çıkan katılım ve denetim uygulamaları, bugünün genel kabul gören demokrasi düşüncesini ve taleplerini karşılamaya yetmemektedir. Bu yetersizliği gidermenin en önemli yolu, kamu yönetimi, vatandaş, sivil toplum kuruluşları, özel sektör kuruluşları ve benzeri aktörlerin çok yönlü etkileşimini sağlayacak bir yönetsel boyutun oluşmasıdır (Eryılmaz, 2012: 60).

Yönetişim, akademik literatürde, üzerinde uzlaşmış tek tanıma sahip değildir. Ancak çalışmanın içeriğine uygun olduğu düşünülen ve genel olarak kabul görmekte olan bazı tanımlar şu şekilde ifade edilebilir:

- *Dictionary of American Politics* adlı eserde kavramın "kamusal ya da başka bir otoriteyi uygulamanın yöntemi ya da biçimi" ve benzer şekilde Webster Sözlüğü'nde ise "yönetim ya da yönetme eylemi ve süreci ve özellikle yönetme ve denetleme" şeklinde tanımlandığı görülmektedir (Keleş, 2013: 58-62).
- TODAİE tarafından çıkarılmış olan *Kamu Yönetimi Sözlüğü*'nde ise yönetişim, "bir toplumsal politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen" şeklinde tanımlanmıştır (Bozkurt vd., 1998: 274).
- Yönetişim üzerine yapılmış olan diğer bir tanıma göre ise yönetişim, "toplumsal sorunların tanımlanması ve çözümü süreçlerine, merkezi hükümetin yanı sıra yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin ve özel sektör kuruluşlarının daha sık ve ağırlıklı olarak katkı ve katılımlarının sağlanması gerektiğini ifade eden bir kavramdır" (Parlak, 2011: 865).
- Son olarak yönetişim, "toplumdaki aktörleri birer ortak olarak değerlendirerek bu ekonomik, siyasal, toplumsal aktörlerin arasındaki etkileşiminin ortaya çıkardığı bir süreç" şeklinde de tanımlanmıştır (Demirci, 2013: 29-30).

Yönetişim ile ilgili son dönemde yapılmış olan çalışmalar neticesinde ortaya konan birbirinde farklı her bir tanım, aslında kavram ile ilgili olarak neyin kastedilmeye çalışıldığı konusunda da bir fikir vermektedir. Bu bağlamda neredeyse her bir tanım, kendi içerisinde kavramın hangi anlama gelmesi gerektiğine yönelik bir öngörüü de beraberinde taşımaktadır. Kavram üzerine uzlaşmış tek bir tanımın olmaması, bir yandan, kavramın pek çok disiplin ile doğrudan veya dolaylı bir ilişkisinin bulunmasından; diğer yandan, yerelden küresele çok farklı ölçeklerde uygulama alanına sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Kocaoğlu, 2016: 298).

Yönetişim ile ilgili kavramsal olarak ortaya konulan yaklaşımların ise bir takım ortak özellikler barındırdığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda öncelikle yönetime ilişkin tüm yaklaşımların tek merkezci olmaktan öte çok merkezli bir bakış açısıyla oluşturulduğu görülmektedir. İkinci olarak, örgüt içerisindeki ve örgütler arasındaki nispeten özerk nitelikteki ağ bağlar, birbirine bağımlı aktörlerin (devlet, uluslararası kuruluşlar, firmalar, sivil toplum örgütleri vb.) ilişkilerini örgütleme gücüne sahiptir. Diğer yandan tüm yönetim tanımlarında, yönetsel yapılardan çok, yönetsel işlev ve süreçlere odaklanılmaktadır. Bu durum yönetişimin gerek özel sektör gerekse de kamu kuruluşlarında "geleneksel zor kullanma, komuta ve kontrol" ilişkilerini reddetmesini beraberinde getirmektedir. Dördüncü olarak söz konusu aktörler arasında mevcut olan risk ve belirsizlikleri azaltmak amacıyla farklı kurumlar oluşturulması gerekmiştir. Bu nedenle de kavramın, "sınırlı rasyonellik" (*bounded rationality*) ile ilişkilendirilmesi öngörülmektedir. Son olarak yönetim yaklaşımlarında normatiflik göze çarpmaktadır (Van Karsbergen & Van Waarden, 2004: 151-152'den alıntılan Demirci, 2013: 28-29).

Yönetişim kavramının tüm bu özelliklerden hareketle inşa edildiği birtakım ilkeler olduğu ve ortaya çıkan bu ilkelerin, aslında kavramın ilişkili olduğu diğer birtakım kavramlar üzerinden ifade edildiği görülmektedir. Bu bağlamda ilk olarak ifade edilmesi gereken kavram, "meşruiyettir" (*legacy*). Bu ilke ile bağlantılı olarak yönetim, halkın yönetimi kabullenmesi, benimsemesi ve yönetim tarafından konulan kuralların ve yönetsel süreçlerin net bir şekilde belirlenmesini öngörmektedir. Bu noktada temsili demokrasinin açmazlarına da bir alternatif olarak, atanmışlardan çok seçilmişlerin, gönüllü ve özel kuruluşların da katılımı özendirilmektedir. Böylece üst düzey bir meşruiyet, yönetim sayesinde sağlanabilecektir. İkinci ilke, "hesapverebilirlik"tir (*accountability*). Hesapverebilirlik, vatandaş-yönetim ilişkilerindeki değişime bağlı olarak kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinin, vatandaşların bilgi alma ve incelemesine açık olması gerekmektedir. Alınan kararların kimler ve hangi kurumlar ile ilgili olduğunun açıkça gösterilmesi de bu kapsamda değerlendirilmesi gereken bir husustur. Yönetişim yaklaşımının da etkisiyle günümüzde birtakım uluslararası

organizasyonlar, kendilerini devletlerden öte, sivil toplum örgütlerine, bireylere ve devlet dışında kalan diğer aktörlere karşı da sorumlu ve hesapverilebilir görmektedir. Diğer bir ilke ise “etkinlik” (*efficiency*) veya “etkin yönetim” dir. Kurumların amaçlarına ulaşabilme derecesini anlatan etkinlik kavramı, kamu yönetimi açısından kamusal hizmetlerin ve imkânların vatandaşlara eşit bir şekilde ulaştırılabiliyor olması ve onların bundan memnun kalma düzeyi ile doğru orantılıdır. Bu ilkenin hayata geçirilebilmesi için açıklık, sorumluluk, katılım vb. diğer yönetim ilkelerinin katkıda bulunması gerekmektedir. “Öğrenmeye dayalı yönetim” (*learning organisation*), ise yönetim yaklaşımının yönetsel süreçlerin işleyişinde bilgi kullanımının önemi üzerinde durmasından kaynaklanan bir ilkedir. Halkın çok yönlü olarak bilgi sahibi olması sayesinde, daha şeffaf ve yolsuzlukların olmadığı bir kamusal hizmet anlayışının yerleşeceği öngörülmektedir. Bu ilke ile bağlantılı olması nedeniyle “bilginin kullanılabilirliği” de bir yönetim ilkesi olarak kabul edilebilir. Buna göre yönetime dâhil aktörlerin bilgi alışverişi ve etkileşim yoluyla daha uyumlu hale gelmesi, “güvenli bir bilgi akışı” ile gerçekleşecektir. “Koordinasyon” veya “eşgüdümleme” (*coordination*) ilkesi, yine bir önceki ilkenin devamı olarak, politika oluşturma ve uygulama süreçlerinde görüş birliği ve uyumun sağlanmasını öngörmektedir. Bu sayede hizmetlerin sunumu ve hizmet sunumunun hedef kitlesi olan vatandaşların beklentilerinin karşılanması sağlanmış olacaktır. Son olarak, “eşitlik” (*equality*) ve “dürüstlük” (*fairness*) ilkeleri de yönetim ilkeleri içerisinde ifade edilebilmektedir. Bu ilke, özellikle hizmet alan konumunda bulunan vatandaşların, her türlü yönetsel olanaktan eşit ve dürüst bir şekilde yararlandırılması gerektiğine yönelik düşünceden hayat bulmaktadır. Diğer yandan dürüstlük, “işlemsel” ve “kurumsal” olarak ikiye ayrılabilir. İşlemsel dürüstlük, “yasalarla ilgili bir anlayışı gerektirir; çıkarılan kanunlar ve belirlenen standartlar tarafsız ve tahmin edilebilir olma durumunu” ifade ederken kurumsal dürüstlük, “bir kurumun çıktılarının (işlem, karar, hizmet vb) ve organizasyon içindeki güç dağılımının, etkileşimin ve kaynakların nasıl adalete uygun olacağını” ifade etmektedir (Eroğlu, 2013: 144-145; Öztürk, 2002: 29-31).

4. Uluslararası Düzlemde Yönetişim Anlayışı

Yönetişim kavramının tarihsel süreç içerisinde kazandığı anlamlar ve farklılaşan özellikleri olmakla birlikte, modern anlamda kavramın ilk kez, 1989 yılında Dünya Bankası tarafından hazırlanmış olan bir raporda kullanıldığı kabul edilmektedir. Bu kullanımda yönetim kavramının başına “iyi” sıfatı konulmuş ve kavram, bu şekilde yani “iyi yönetim” (*good governance*) olarak kullanılmaya başlanmıştır. Dünya Bankası tarafından hazırlanmış olan bu rapora göre iyi yönetim, “açık ve öngörülebilir bir karar alma süreci; profesyonel bir bürokratik yönetim, eylem ve işlemlerden sorumlu bir hükümet ve kamusal sürece aktif bir

şekilde katılımında bulunan sivil toplum ve hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir düzen" olarak tanımlanmıştır. Daha sonra, Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından, "toplumun ekonomik ve sosyal kalkınması için kullanılan kaynaklarıyla ilgili olarak icra edilen siyasal güç ve kontrol"; BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından ise "bir toplumun siyasi, ekonomik ve sosyal işlerini kamu, özel sektör ve gönüllü sektörle ilişkiler bağlamında yürütmek için kullandığı değerler, politikalar ve kurumların oluşturduğu bir sistem" olarak tanımlanmıştır (World Bank, 1989; Kuzgun, 2013).

İlerleyen yıllarda, yönetim kavramının içeriği ve "iyi yönetim" ifadesi ile neye vurgu yapılmak istendiği hakkında yine Dünya Bankası (World Bank, 1994: xiv) ve ayrıca OECD (1995: 25-27) tarafından yapılan çalışmalar neticesinde iyi yönetimin, "katılımcılık, şeffaflık, hesap verme sorumluluğu, verimlilik, açıklık, denetim, yönetimde ahlak, erdem ve liyakat" ilkeleri üzerine inşa edilmesi gereken, "çok yönlü bir yönetim" olduğu ifade edilmiştir.

Yönetim kavramını önemseyen ve bu konuda çalışmalar yapan diğer bir uluslararası kuruluş olan AB ise 25 Temmuz 2001 tarihinde AB Komisyonu tarafından kabul edilen ve "Avrupa Yönetimi: Beyaz Kitap" (European Governance: A White Paper) olarak adlandırılan çalışmada kendi yönetim anlayışını ortaya koymaya çalışmıştır. Buna göre yönetimin ilkeleri, "açıklık", "katılım", "hesap verebilirlik", "etkinlik" ve "uyum" dur. Açıklık ilkesi, "kurumların daha açık bir işleyişe sahip olması" anlamına gelmektedir. Katılım ilkesi, "politika oluşturma ve uygulamaya ilişkin her aşamada ilgili kesimlerin aktif katılım ve desteği" anlamına gelirken hesap verebilirlik ise "yasama ve yürütmedeki işleyişe yönelik her aşamadaki rollerin netleştirilmesi" şeklinde kullanılmıştır. Diğer ilkelere olan etkinlik, "politikaların amaçlara en etkin şekilde ve zamanda sunulması"; uyum ilkesi ise "hazırlanan politikalar ile uygulamaya dönük eylemlerin uyumlu ve kolay anlaşılabilir olması" anlamına gelmektedir. Bahsi geçen tüm bu ilkelerin sağlam, istikrarlı bir zeminde ve sürdürülebilir bir biçimde hayata geçirilebilmesi içinse "orantılılık" (*proportionality*) ve "yerellik" (*subsidiarity*) kavramlarının dikkate alınması gerekli görülmüştür (Commission of the European Communities, 2001: 10-11'den aktaran Kocaoğlu, 2015: 48; Okçu, 2007: 302-303).

AB'nin diğer bir organı olan Avrupa Konseyi'nin 2007 yılında İspanya'nın Valencia şehrinde gerçekleştirmiş olduğu, "Conference of European Ministers Responsible for Local or Regional Government: Good Local and Regional Governance-The European Challenge" isimli etkinlikte benimsenmiş olan deklarasyonun "Yerel Düzeyde Yenilikçilik ve İyi Yönetim" adlı bölümünde yönetim kavramının dayandığı birtakım ilkeler açıklanmıştır. Kısaca ifade edilecek olursa söz konusu ilkeler, "temsil ve katılıma temelinde seçimlerin adil yürütülmesi"; vatandaşların ihtiyaç ve beklentilerine duyarlılık gösterme", "etkinlik ve

etkililik", "açıklık ve şeffaflık", "hukuk kurallarına bağlılık", ahlaka uygun şekilde kamu yararını kişisel yarardan üstün tutma", "yerel temsilci ve memurların yarışmacılık ve kapasite ilkelerini sağlaması", yenilik ve değişime açıklık", "gelecek nesilleri de hesaba katacak şekilde sürdürülebilirlik ve uzun dönemli uyum", "finansal yönetimin sağlamlığı", "insan hakları, kültürel çeşitlilik ve toplumsal bağlılık" ve son olarak da "hesap verebilirlik" tir (Council of Europe, 2007: 19-20).

5. Uluslararası Kamu Politikalarının Oluşumunda Yönetişim

Uluslararası kamu politikasının, politika yazınında yeni bir boyutu oluşturması nedeniyle, henüz politika seçkinleri ve genel kamuoyu arasında geniş bir yer bulduğu söylenememektedir. Özellikle günümüzde "küresel yönetim" kavramı, uluslararası kamu politikası kavramıyla ilişkili olarak daha fazla yerleşmiş durumdadır (Stone, 2008: 7). Hatta, "küresel yönetim" teriminin küresel, bölgesel veya uluslararası politika kavramını ifade etmek için yeterli olduğu düşüncesi yaygın şekilde kabul görmektedir (Stone & Ladi, 2015: 841).

Kamusal süreçlere aktif katılımı teşvik eden yönetim anlayışının tüm dünyada etkili olması ile kamu politikalarının transferi daha önemli hale gelmiş, iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve uluslararası kuruluşların da etkili birer politika aktörü haline gelmesi ile küresel düzeyde politika alışverişi hız kazanmıştır. Dowlitz ve Marsh'a göre (2000: 6) dünya genelinde yaşanan üretim ve ticaret şekillerindeki dönüşüme ek olarak ulus üstü kurumların ve uluslararası kuruluşların artan etkisi ve gücü, ulusal politika yapıcılarının kendi politika süreçlerini belirleme noktasında dışı açılmalarını gerekli kılmıştır. Zira kamu politikaları, artık sadece ulusal siyasal sistemin kapsamı içinde değil, aynı zamanda küresel sistemin içerisinde de oluşmaya başlamıştır.

Günümüzde devletler arasında daha fazla iş birliğini gerekli kılan ve uluslararası niteliği bulunan terörizm, küresel ısınma, siber suçlar gibi sorun alanlarının ortaya çıkması, devletlerin yönetim mantığı içerisinde diğer devletlerde ortaya konulan politikaları gözlemleyerek ve inceleyerek bu alanlarda ortak çözüm önerisi ve politika geliştirmelerini zorunluluk haline getirmiştir. Serbest'e göre (2015: 75) bu durum kamu politikalarının uluslararası bir nitelik kazanmasını, ulusal sınırları aşarak farklı devletler tarafından uygulanmasını ve ülkelerin siyasal-yönetimsel düzenlemelerinin bu yolla biçimlenmesini sağlamıştır.

Ayrıca bu süreçte OECD, IMF ve BM (BM) gibi uluslararası örgütler küresel düzeyde politika alışverişinin temel aktörleri haline gelmiş; gerek fikir ve politikaların gerekse program ve kurumların uluslararası düzeyde koordine edilmesinde

önemli roller üstlenmişlerdir. Tüm bunlara ek olarak, uluslararası sivil toplum kuruluşları da söz konusu örgütlere benzer şekilde uluslararası kamu politikası üzerindeki fikir ve politikaların yaygınlaştırılmasında etkisi giderek artan bir başka aktör özelliği kazanmıştır (Dolowitz ve Marsh, 2000: 11-12). Uluslararası örgütlerin, politika aktarımında doğrudan ve dolaylı olarak etkili oluşu, küresel düzeyde bilgi ve deneyimin bir araya toplanmasını mümkün kıldığı kabulü ile çoğunlukla olumlu karşılanmaktadır. Zira söz konusu örgütlerin, kamu politikalarının belirlenmesi sürecinde bilgi akışını hızlandıran mekanizmalar olarak işlev görmeye başlamasıyla kararların oluşturulmasında uluslararası arenanın, ulusal arenanın bir alternatifi haline geldiği ifade edilmektedir (Common, 1998: 71).

Sonuç

Vatandaşların taleplerini karşılayarak onları bir uzlaşma zemininde buluşturma ve böylece çatışmaların önüne geçme görevine sahip olan siyasi iktidarın, bu görevi yerine getirirken elinde bulundurduğu en önemli çıktı, kamu politikalarıdır. Oluşum sürecinde gerek resmî gerekse gayri resmî birçok aktörün bulunduğu kamu politikaları, toplumsal sorunları çözme ve halkın beklentilerine cevap verebilme arzusunun bir ürünüdür. Sağlıktan güvenliğe, ulaşımdan eğitim ve iletişime kadar çok geniş bir yelpazede ihtiyaç ve talep potansiyeline sahip olan vatandaşlar, devletten bu alanlarda etkili politikalar geliştirmesini beklemektedirler. Dolayısıyla kamu politikaları, bir yandan hükümetlere halkın istekleri ve sorunları karşısında bir farkındalık yükümlülüğü getirirken, diğer yandan toplumsal ihtiyaçların farklı politika alanları ile ilişkili olması nedeniyle çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Söz konusu çeşitlilik, günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle yeni boyutlar kazanmıştır.

Küreselleşmenin söz konusu etkilerinin kamu politikası alanına yansımaları, son dönemde “uluslararası kamu politikası” olarak adlandırılan yeni bir kavramın öne çıkmasına neden olmuştur. Özellikle teknolojinin gelişmesi, serbest dolaşımın yaygınlaşması ve benzeri faktörlerin olumlu ve olumsuz sonuçları ülkelerin artık uluslararası düzeyde iş birlikleri ve politika transferleri yoluyla karar almaya ve politika belirlemeye yönelik girişimlerini hızlandırmıştır. Ayrıca ulusal bağlamda egemenlik alanlarının esneklik göstermesi devletlerin politika belirleme ve uygulama süreçlerini birbirine yaklaştırmış ve bu süreçlerin benzerlik göstermesine neden olmuştur. Bu da uluslararası kamu politikası argümanlarının güçlendiren bir diğer faktör olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla uluslararası kamu politikası uygulamaları sayesinde çok büyük çaplı ve karmaşık niteliğe haiz uluslararası sorunların çözülmesi daha mümkün hale gelmektedir.

Uluslararası kamu politikalarının uygulamaya yönelik temel dayanak noktalarından birisi ise “çok merkezli ve çok aktörlü” bir yönetim anlayışını bünyesinde barındıran “yönetişim” kavramıdır. Küreselleşme ile dünya ekonomisinde aktör sayısının artması, üretim metotlarının değişmesi, uluslararası ticaretin gelişmesi, bilgi iletişim teknolojilerinde ilerleme gibi faktörlerin ortaya çıkması; iktidarın tek elde toplanan gücüne yönelik eleştirilerin artmasına ve farklı aktörlerin yönetsel süreçlerde yer almasını destekleyen “yönetişim” kavramının daha fazlaca uygulanır hale gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, uygulamaya bakıldığında da toplumsal sorun alanlarının çerçeve olarak tüm dünyaya yayılan bir özellik sergilemesi, yönetişim anlayışının da etkisiyle ülkeleri, üretecekleri yeni politikaların üretim sürecinde yer alan kişi ve kurumlar ile ortak hareket etme mecburiyetinde bırakmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler, Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Dünya Bankası ve AB gibi uluslararası kuruluşların, yönetişim anlayışını temel alan uygulamaları da bunun en somut göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Sonuç olarak, küresel çapta etkileri olan uluslararası sorunlara çözüm sunabilmek için ülke yönetimlerinin belli bir ortak paydada buluşma mecburiyeti yadsınmaz bir gerçektir. Uluslararası nitelikte kamu politikalarının üretilmesi ve uygulanması, bu noktada çok daha önemli hale gelmektedir. Bilhassa politika transferleri yoluyla ortak sorunların etkin çözümlere kavuşturulması için yeni iş birliği adımları ve çabalarına ihtiyaç duyulduğu açıkça görülmektedir. Tüm bunların hayata geçirilebilmesi için yönetişimi temel alan bir yönetsel yaklaşım ile hareket edilmesi ve uluslararası kamu politikası araçlarının hiçbir şart gözetilmeksizin söz konusu sorunların çözümü için kullanılmaya başlanması mutlak bir gerekliliktir. Hiçbir ülke bu sorunlara karşı kendisini izole edemez. Dolayısıyla başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkelerin, uluslararası kuruluşların da desteğiyle, aynı niyet ve samimiyetle mücadele etmeleri, çocuklarımızı daha yaşanabilir bir dünya bırakabilmesi için çok büyük bir önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Anderson, J. E. (1994). *Public Policymaking An Introduction*. Houghton Mifflin Company.
- Bardach, E. (2012). *A Practical Guide For Policy Analysis: The Eightfold Path To More Effective Problem Solving*. SAGE Publications.
- Batal, S. (2010). Yeni Kamu Yönetiminde Yönetişim Kavramı ve Türkiye’de Yerel Yönetimler Alanındaki Uygulama Örnekleri. *Mevzuat Dergisi*, 12(145): 1-13.
- Bauman, E. & Miller, S. (2012). *Comprehensive Literature Review Of Global Public Policy Creating A Framework for Understanding Global Refugee Policy*. Refugee Studies Centre Oxford Department Of International Development.
- Bozkurt, Ö., Ergun, T. & Sezen, S. (1998). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. TODAİE Yayını.
- Commission Of The European Communities, (2001). European Governance: A White Paper http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0428en01.pdf (05.04. 2021).
- Common, R. (1998). The New Public Management And Policy Transfer: The Role Of International Organizations. Minogue, M., Polidano, C. & Hulme, D. (Ed.) *Beyond The New Public Management-Changing Ideas And Practices In Governance*, Edward Elgar Publishing.
- Council Of Europe (2007). “Conference Of European Ministers Responsible for Local Or Regional Government: Good Local And Regional Governance-The European Challenge Valencia Declaration, <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1095949&SecMode=1&DocId=1350476&Usage=2> (03.04.2021).

- Çalı, H. H. (2012). Aile İçi Şiddet: Bir Kamu Politikası Analizi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 1-25.
- Çevik, H. H. & Demirci, S. (2008). *Kamu Politikası*. Seçkin Yayıncılık.
- Çiçek, Z. (2019). *Bir Kamu Politikası Analizi Olarak Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu’nun Kuruluşu*, Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Demirci, M. (2013). Yönetişim, Otorite ve Meşruiyet. Genç, F. N. (Ed.) *Yönetişim: Türk Kamu Yönetimine Yansımaları*. Çizgi Kitabevi.
- Dolowitz, D. & Marsh, D. (2000). Learning From Abroad: The Role Of Policy Transfer İn Contemporary Policy-Making. *Governance: An International Journal Of Policy And Administration*, 13(1): 5-24.
- Dye, T. (1987). *Understanding Public Policy*. Prentice Hall.
- Erdağ, R. & Peker, K. (2014). Küreselleşme Sürecinin Demokrasi Üzerine Etkisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(1), 211-220.
- Eryılmaz, B. (2012). *Kamu Yönetimi*, Umuttepe Yayınları.
- Ergun, T. (2004). *Kamu Yönetimi Kuram Siyasa Uygulama*. TODAİE Yayınları.
- Eroğlu, H. T. (2013). Kamu Yönetiminde Hiyerarşi, Ağ, Piyasa ve Aktörler Düzleminde Yönetişim. Çukurçayır, A. & Eroğlu, H T. (Ed.) *Yönetişim*. Çizgi Kitabevi.
- Göçoğlu, V. (2014). *Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kjaer, A. M. (2004). *Governance*, Polity Press, Cambridge.
- Kaypak, Ş. & Bimay, M. (2019). Küreselleşme Sürecinde Kamu Politikalarında Yaşanan Değişimler. *ASSAM*, 6(15): 21-38.
- Keleş, R. (2013). Yönetişim Kavramına Eleştirel Bir Yaklaşım. Çukurçayır M. A. & Eroğlu H. T. (Ed.) *Yönetişim: Kavram, Kuram Ve Boyutlar*. Çizgi Kitabevi.
- Kocaoğlu, M. (2015). *Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür: Katılımcı Yerel Yönetim Anlayışının Kültürel Temelleri*. Çizgi Kitabevi.
- Kocaoğlu, M. (2016). Yönetişim, Tuncer A, F., Alodalı, B. & Usta, S. (Ed.) *Yönetim Bilimi: Tarihsel Gelişim ve Kavramsal Çerçeve*. Sakarya Yayıncılık.
- Kulaç, O. & Çalhan, H. S. (2013). Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(10), 205-225.
- Kuzgun, Ş. (2013). *Yönetişim ve Sivil Toplum*, Ankara: Özel İhtisas Komisyonu Raporu.
- Lavender, W. (2009). *Worldview And Public Policy: From American Exceptionalism To American Empire*. George Mason University.
- OECD (1995). *Governance İn Transition: Public Management Reforms İn OECD Countries*, OECD/PUMA.
- Okçu, M. (2007). Yönetişim Tartışmalarına Katkı: AB İçin Yönetişim Ne Anlama Geliyor? *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(3): 299-312.
- Öztürk, N. K. (2002). Bürokratik Devletten Etkin Yönetime Geçiş. *Türk İdare Dergisi*, 74(437): 27-38.
- Parlak, B. (2011), *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. MKM Yayıncılık.
- Reinicke, W. H. (1999-2000). The Other World Wide Web: Global Public Policy Networks, Slate Group, LLC, The Other World Wide Web: Global Public Policy Networks on JSTOR (11.04.2021).
- Serbest, S. (2015). Uluslararası Örgütlerin “Politika Aktarımı” Bağlamında Ulusal İş Sistemlerine Etkisi. *Sayıştay Dergisi*. (99): 71-94.
- Stone, D. (2008). *Global Public Policy, Transnational Policy Communities, And Their Networks*. University Of Warwick.

- Stone, D. & Ladi, S. (2015). Global Public Policy And Transnational Administration. *Public Administration*, 93(4), 839-855.
- Şahnagil, S. (2020). Dijital Çağda E-Siyasetin Yükselişi: Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Sosyal Medyanın Rolü. Anbarlı Bozatay, Ş. (Ed.) *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı Üzerine Yazılar*. Detay Yayıncılık.
- Tamzok, N. (2007). *Kamu Politikası Analizi: Elektrik Enerjisi Sektörü*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Usta, A. (2013). Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış. *Yasama Dergisi*, (24), 78-102.
- Van Kersbergen, K. & Frans V. W. (2004). Governance As A Bridge Between Disciplines: Cross-Disciplinary Inspiration Regarding Shifts In Governance And Problems Of Governability, Accountability And Legitimacy, *European Journal Of Political Research*, 43(2): 143-171.
- World Bank (1989). *Subsaharan-Africa: From Crisis To Sustainable Growth*. World Bank Publication.
- World Bank (1994). *Governance: The World Experience*, First Printing. World Bank Publication.
- Yıldız, M. & Sobacı, M. Z. (2013). *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama*. Adres Yayınları.